

SERGEJ O. PROKOFIEFF

Euritmie als christelijke kunst

Over de impuls die ten grondslag ligt
aan de oorsprong en het wezen
van de euritmie

KITESJ

Oorspronkelijke titel: *Eurythmie als christliche Kunst. Vom Ursprungsimpuls und Wesen des Eurythmischen*. Opgenomen in: Günther von Negelein (Hg.): *Eurytmie. Ein kosmischer Impuls durch Rudolf Steiner* (Dornach 2007)

Vertaling: Jelle van der Schuit

Afbeelding omslag: Euritmiefiguur voor de letter 'I'. Naar ontwerp van Rudolf Steiner uitgevoerd door Maria Ilona Herman-Vogel.

Opmaak: Studio Vondel

Druk: Printforce

© 2024 Uitgeverij Kitesj

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced, in any form, without written permission from the publisher.

ISBN 978-90-831706-2-6

NUR 743

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	7
Euritmie als christelijke kunst.	9
De kosmische oorsprong	10
Van begin af aan in cultische vorm	13
Euritmie en de wederkomst van Christus in het etherische	17
De hemelse etherkrachten	20
Onzelfzuchtige Ik-activiteit	24
Het bereiken van de objectiviteit in het etherische	26
Gevaren: zelfexpressie of zuivere fysieke beweging	28
Geen enkele willekeur, maar wetmatigheid	30
Euritmie en het eerste Goetheanum	31
Het geestelijk oerbeeld van de euritmie.	35
Euritmie en de levensgeest.	37
Aantekeningen.	41
Over uitgeverij Kitesj.	45

VOORWOORD

Dit boekje dankt zijn ontstaan aan de Sectie voor Musicische Kunsten van de Antroposofische Vereniging in Nederland die onder de bezielende leiding staat van Irene Pouwelse. Zij kwam op het idee om in het voorjaar van 2024 een verdiepingsdag te organiseren gewijd aan het artikel van Sergej O. Prokofieff dat u nu in vertaling in handen heeft. Zij vroeg mij dit artikel te vertalen en uit geven. Met alle plezier ben ik daaraan tegemoet gekomen.

Als jongste vertegenwoordiger onder de kunsten blijkt euritmie bij uitstek geschikt om het geestelijk gehalte van spraak en muziek beleefbaar te maken. Daarbij is het wel noodzakelijk dat zij blijvend haar oorsprong in de geestelijke wereld indachtig is en koestert.

Moge de inhoud van dit boekje daartoe bijdragen!

Jelle van der Schuit
Uitgeverij Kitesj, maart 2024

EURITMIE ALS CHRISTELIJKE KUNST

In de familie van de kunsten is de aan het begin van de twintigste eeuw geschapen euritmie de jongste. Zij is sinds haar ontstaan onafscheidelijk verbonden met de antroposofie. In de huidige discussie over de ontwikkeling van de euritmie klinken begrippen zoals ‘oude’ en ‘nieuwe’, ‘klassieke’ en ‘moderne’, ‘conservatieve’ en ‘progressieve’ euritmie als aanduidingen van haar verdere ontwikkelingsrichtingen.¹

Om recht te doen aan deze beschouwing over de euritmie, moeten we ons de oorsprong en de ontstaansgeschiedenis van de euritmie bewust worden. Want er bestaat slechts één euritmie, namelijk degene die door Rudolf Steiner met medewerking van Marie Steiner aan het begin van de vorige eeuw werd gegrondvest. Zij ontstond vanuit de directe verbinding met de geestelijke wereld en is verbonden met bepaalde voorwaarden, doelen en opgaven. Daarom is het serieus nemen van de geestelijke wereld een levensvoorwaarde voor iedere euritmische activiteit.

De kosmische oorsprong

Tot de grondslagen van de antroposofische menskunde behoort het beeld van de mens als microkosmos die in zijn wezensdelen de krachten draagt van alle natuurrijken om hem heen. In zijn fysieke lichaam is hij verwant met de wereld van de mineralen, in zijn etherlichaam met de plantenwereld, in zijn astraallichaam met de dierenwereld. En als Ik-drager vormt ieder mens zijn eigen rijk en staat als individu uniek in heel het universum.

De verhouding van de mens tot de wereld kan ook drieledig worden beschouwd. Dan komt de drieheid van het mensenwezen als lichaam, ziel en geest in de kosmos overeen met de drie werelden: de fysieke wereld, de zielwereld en de geestelijke wereld, zoals zij in klassieke vorm door Rudolf Steiner in zijn boek *Theosofie* (GA 9) zijn beschreven.

In deze geleding heeft het etherlichaam een bijzondere opgave, want deze verbindt de fysiek-zintuiglijke wereld met de zielsmatig-geestelijke en vervult zo een functie als drempel en brug. Deze bijzondere opgave is in het leven van de mens vooral te zien in fenomenen als slaap en dood. Bij de eerste is sprake van een scheiding van de wezensdelen, die zich afspeelt aan de 'bovenste' grens van het etherlichaam. Tijdens het inslapen maken het astraallichaam en het Ik zich ervan los. Bij de dood heeft de scheiding plaats aan de 'onderste' grens van het etherlichaam, daar waar het grenst aan het fysieke li-

chaam. Laatstgenoemde wordt door het etherlichaam en daarmee ook door het astraallichaam en het Ik verlaten. Daardoor heeft het etherlichaam zowel in de slaap als ook bij de dood een sleutelrol.

De bijzondere verhouding van het etherlichaam tot de hele kosmos volgt uit zijn ontstaansproces in de geestelijke wereld voor de geboorte. In het huidige evolutiestadium is de mens niet in staat om geheel zelfstandig zijn etherlichaam te vormen. Hij heeft daarbij de steun nodig van de hiërarchieën. Zo wordt het door de eerste hiërarchie – bestaande uit de Serafijnen, de Cherubijnen en de Tronen – doordrongen met de krachten van de sterrenwereld en vooral met die van de dierenriem. De tweede hiërarchie – de Kyriotetes, Dynamis en Exousiai – die haar woonplaats op de zon heeft en van daaruit het hele planetenstelsel leidt, doordringt het zich vormende etherlichaam van de mens met de krachten van de zeven planeten. Tenslotte zorgen de wezens van de derde hiërarchie – de Archai, Archangeloi en Angeloi – ervoor dat de krachten van het zo gevormde etherlichaam in harmonie worden gebracht met de ethergeografie van de aarde, als ook met de etherkrachten van het volk en die van de ouders.

In de geestelijke wereld openbaren zich de twaalfheid van de dierenriem en de zevenheid van de planeten als sprekende wezens. In de menselijke taal is een weerspiegeling daarvan te vinden en wel bestaande uit twaalf basisconsonanten en zeven basisvocalen. Deze hebben

hun oorsprong in het etherlichaam als een herinnering aan het voorgeboortelijke bestaan in de kosmos.

De werking van het etherlichaam bij het spreken toont zich vooral in de activiteit van het strottenhoofd. Wanneer iemand spreekt, maar ook wanneer hij naar anderen luistert, maakt het etherlichaam in het strottenhoofd de innerlijke bewegingen mee, die op wetmatige wijze overeenkomen met de gesproken consonanten en vocalen. Daarin ligt de menskundige oorsprong van de euritmie. (Haar kosmische oorsprong ligt in de etherische krachten van de vaste sterren en de planeten.) Je kunt zeggen dat zich als het ware in het strottenhoofd een kleine, etherische euritmist bevindt, die bij het spreken en luisteren voortdurend euritmische bewegingen maakt.

De geboorte van de euritmie voltrok zich zo, dat Rudolf Steiner deze etherische 'strottenhoofd-euritmist' in een soort embryonale ontwikkeling liet groeien en gedijen, zodat deze het hele etherlichaam van de mens kon doordringen en van daaruit het fysieke lichaam kon oppakken. Dat was het eigenlijke geboorte-uur van de euritmie. De etherische euritmist werd in de fysiek-zintuiglijke wereld zichtbaar dankzij de bemiddeling van het lichaam als drager en openbaarder van de hogere wetmatigheden van de etherische kosmos (van de planeten- en sterrenkrachten).